

دکتر شکوه نوابی نژاد

روان‌شناسی زن و مرد

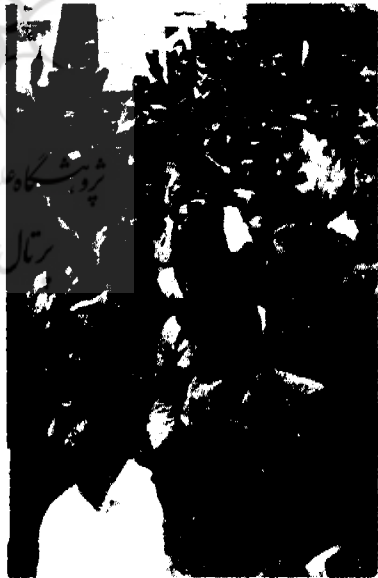

پژوهشگران را به خود جلب کرد؛ هر چند که یافته‌های تحقیقاتی در این زمینه به دههٔ ۱۹۶۰ مربوط می‌شود.

جنسیت زن و مرد موضوعی است که دارای عناصر تشکیل دهندهٔ بیولوژیکی و روان‌شناختی است. بنابراین در این بخش، نخست مروری بر زمینه‌های بیولوژیکی جنسیت خواهیم داشت و سپس رفتار و ویژگیهای مختلف شخصیتی زن و مرد را مورد مقایسه قرار خواهیم داد. نکتهٔ مهم و جالب توجه در بحث جنسیت آن است که زن و مرد بیش از نقاط اختلاف و تفاوت‌هایشان به یکدیگر شباهت دارند و وجوه مشترکشان به عنوان انسان به مراتب بیش از نقاط افتراقشان است.

عامل ارثی و ژنتیکی جنسیت

در انسان بهنجار و سالم، تقریباً هر سلول بدن شامل ۲۳ جفت کروموزوم و یا مجموع ۴۶ کروموزوم است که از این مجموع بیست و دو جفت حامل

مطالعات روان‌شناسی در اواخر دههٔ ۱۸۰۰ آغاز شد و تحقیقات روان‌شناختی در زمینهٔ جنسیت و تفاوت بین دو جنس تقریباً در همان زمان توجه

صورت گرفته است. زمینه‌های مورد مطالعه عبارت است از: رشد جسمانی و ادراکی، سطح فعالیت، خلق و خوی و رفتار اجتماعی. نتایج این مطالعات نشان می‌دهد که در رشد نوع جنسیت عامل تربیت و پرورش از اهمیتی به مراتب بالاتر برخوردار است.

رشد جسمانی و ادراکی

بین نوزادان دختر و پسر در بعد جسمانی تفاوت‌های اندکی وجود دارد. هنگام تولد، پسرها کمی بلندتر و سنگین‌تر از دختران هستند. نوزادان دختر در زمینه رشد استخوانها در وضعیت بهتری قرار دارند. برای مثال استخوانهای نوزادان پسر در ۴ یا ۶ هفتهگی به اندازه نوزاد دختری که تازه متولد شده رشد کرده است. علاوه بر این پسرها در رشد حرکتی مانند نشستن و چهارپا روی و پا راه رفتن از دخترها کندتر هستند.

در رشد ادراکی نوزادان پسر و دختر مشابه هستند. به بیان دیگر در حس بینایی، شنوایی، چشایی، بویایی و لمس کردن کاملاً شبیه یکدیگر می‌باشند. در نتیجه در رشد ادراکی، دختر و پسر نوزاد بیشتر مشابه هستند تا تفاوت.

در ارتباط با خلق و خوی و سلوک و نیز رفتارهای اجتماعی، با وجود تفاوت بین نوزاد پسر و دختر، این تفاوت و اختلاف بسیار جزئی است و قابل ملاحظه نخواهد بود.

واکنش افراد نسبت به نوزاد دختر و پسر چگونه است؟

جنسیت نوزاد بسیار اهمیت دارد و نخستین پرسش پدر و مادر مربوط به جنسیت فرزندشان است. پیشگویی و تأکید بر جنسیت کودک متولد نشده گاه می‌تواند تأثیرات عمیقی بر وضعیت روانی پدر و مادر برجای بگذارد. برحسب نوع جنسیت، ظاهر و رفتار نوزاد به

هزاران ژن است که خصوصیات بدن انسان چون رنگ مو، نوع خون و دیگر ویژگیها را تعیین می‌کند و یک جفت باقیمانده کروموزم، کروموزم جنسی است که تعیین‌کننده جنسیت زن و مرد است. جنس مؤنث دارای یک جفت کروموزم جنسیت به نام XX و جنس مذکر دارای یک جفت کروموزم جنسیت به نام XY می‌باشد و بر حسب این که X یا Y از کروموزم جنسیت مرد با کروموزم جنسیت زن (X) ترکیب شود، فرزند دختر یا پسر خواهد شد.

تخمک بارور شده چندین بار تقسیم می‌شود و جنین را با همه پیچیدگیهایش تشکیل می‌دهد. جنین هیچ گونه علامتی از جنسیت را قبل از آنکه ۶ هفته از عمرش بگذرد، نشان نمی‌دهد و تنها اختلاف در کروموزمهای آن است. در خلال نخستین هفته‌های رشد جنین، دختر و پسر دارای غدد جنسی مشابه هستند. هرگاه جنین دختر باشد تخمدانها کمی بعد یعنی در حدود ۱۲ هفتهگی شروع به رشد می‌کنند و در هنگام تولد، نوزاد دختر یا پسر فقط دارای دستگاه تولید مثل مربوط به جنسیت خود است.

به بیان کوتاه رشد بهنجار جنسیت زن و مرد پیش از تولد رخ می‌دهد. نخستین حادثه آستنی است که در آن جنسیت مشخص می‌شود. جنین‌های دختر و پسر در هفته‌های نخست زندگی از نظر آناتومی (تشریحی) مشابه خواهند بود تا اینکه چهار حادثه مهم که تفاوت بین دو جنس را مشخص می‌کند، اتفاق بیفتد. این چهار حادثه عبارت است از: رشد غدد جنسی، تولید هورمون، رشد دستگاه تولید مثل درونی و رشد اندامهای تناسلی بیرونی.

تفاوت جنسیت در طفولیت

تحقیقات بسیاری در زمینه جنسیت نوزاد و درباره این موضوع که مبنای تفاوت جنسیت بیولوژیکی و در طبیعت است و یا حاصل تجارب گوناگون تربیتی و پرورشی دختر و پسر می‌باشد،

به دلیل جنسیت از تحصیل در یک رشته تحصیلی و یا پی‌گیری یک شغل بازداریم.

۱) تواناییهای کلامی: برتری دختران در توانایی کلامی نسبت به پسران یکی از زمینه‌های بارز تفاوت بین دوجنس پسر و دختر است. دختر بیچه‌ها زبان را زودتر از پسر بیچه‌ها فرا می‌گیرند، دارای خزانه لغات بیشتری هستند و صداهای مربوط به زبان را نیز سریعتر از پسرها یاد می‌گیرند. به طور متوسط یک دختر بیچه نخستین کلامش را در ۱۱/۴ ماهگی و یک پسر بیچه در ۱۲ ماهگی ادا می‌کند و استفاده از زبان و بیان در دختران قابل

عنوان مذکر یا مؤنث مورد مشاهده قرار می‌گیرد. والدین تمایل دارند فرزندان پسر خود را بزرگتر و نیرومندتر ببینند. در کل انتخاب نوع اسباب بازی به تناسب جنسیت دختر یا پسر صورت می‌گیرد (برای مثال عروسک برای دختر و تفنگ برای پسر). والدین با فرزند دخترشان رفتاری متفاوت از فرزند پسر خویش خواهند داشت و این رفتار حتی در انتخاب رنگ لباس و تزئین اتاق نوزاد تأثیرگذار است. (رنگ صورتی برای دختر و رنگ آبی برای پسر). والدین رفتار جدی‌تر و خشونت‌آمیزتری با پسران در مقایسه با دختران دارند و در اواخر دوره نوزادی دخترانشان را بیشتر در آغوش می‌گیرند و نوازششان می‌کنند.

تفاوتها و شباهتهای دختر و پسر

در مطالعه شباهتها و تفاوتهای دوجنس پسر و دختر تحقیقات نشان می‌دهد که همپوشی وسیعی بین تواناییهای دختر و پسر وجود دارد، زیرا اختلاف و تفاوت دوجنس معمولاً در ابعادی که در زیر مورد بحث قرار خواهد گرفت چندان وسیع نیست و علاوه بر آن تفاوت بین دوجنس رابه احتمال زیاد نمی‌توان در مورد همه انسانها و در همه موقعیتهای صادق دانست.

تواناییهای شناختی

دختر و پسر در هوش کلی مانند توانایی یادگیری، حافظه، مفهوم سازی، استدلال، حل مسأله و خلاقیت بیشتر به یکدیگر شباهت دارند تا اینکه اختلاف و تفاوت داشته باشند.

به طور کلی در مورد سه نوع توانایی شناختی، شواهدی در دست است که نشان می‌دهد بین دوجنس تفاوت وجود دارد. این سه نوع توانایی عبارت است از: توانایی کلامی، توانایی فضایی و توانایی ریاضی؛ هرچند که حداکثر این تفاوتها چندان قابل ملاحظه نیستند و ما حق نداریم افراد را

فهمتر است.

در حدود نوجوانی یعنی بین ۱۲ - ۹ سالگی از نظر دیکته‌نویسی، دقیقتر نوشتن، درک مفاهیم متون دشوارتر و حرف زدن، دختران عملکرد بهتری در مقایسه با پسران دارند.

در مهارت‌های خواندن که آشکارا با مهارت‌های کلامی در ارتباط است، در امریکا پسران به مراتب پیش از دختران دارای مشکل خواندن هستند و اکثر مراجعان به کلینیک‌های خواندن را پسران تشکیل می‌دهند. گروهی از کارشناسان معتقدند که والدین با فرزند دختر خود بیش از فرزند پسرشان حرف می‌زنند و همین امر موجب رشد بیشتر در مهارت‌های کلامی دختران در مقایسه با پسران است؛ هرچند همه تحقیقات این مطلب را تأیید نمی‌کند. به هر حال تحقیقات نشان می‌دهد که می‌بایست تفاوت عمده بین دوجنس را از نظر مهارت‌های کلامی براساس نظریه‌های بیولوژیکی با تردید مورد بررسی قرار داد و این تفاوت می‌تواند در اصل معلول شیوه‌های برخورد و روش‌های تربیتی متفاوت دختر و پسر در خانواده و جامعه باشد.

۲) توانایی‌های فضایی: توانایی‌های فضایی شامل مهارت در مشاهده کردن و دستکاری کردن اشکال و ارقام است. در مبحث توانایی‌های فضایی مهارت‌های متعدد و گوناگونی چون تصور شیء پس از جابجا کردن ذهنی آن و تشخیص اشکال مختلف وجود دارد. در زندگی روزانه، توانایی فضایی در حل جدول، در خواندن نقشه جاده‌ها و در طراحی و کارهای مربوط به معماری به کار می‌رود و حائز اهمیت است.

از آغاز دوره نوجوانی تا بزرگسالی، پسران در تست‌های مختلف توانایی فضایی عملکرد بهتری در مقایسه با دختران دارند.

گروهی از روان‌شناسان اسباب‌بازیهای پسرانه را بیش از اسباب‌بازیهای دخترانه در جهت رشد توانایی فضایی می‌بینند و آن را مرتبط با تفاوت بین دوجنس در توانایی فضایی می‌دانند. تحقیقات نیز

نشان می‌دهد کودکانی که با این گونه اسباب‌بازیها بازی می‌کنند در انجام تکالیف فضایی عملکرد بهتری از خود بروز می‌دهند.

۳) تواناییهای ریاضی: از میان مجموعه تفاوت‌های شناختی بین دوجنس، توانایی ریاضی بیش از همه توجه اذهان را در دهه ۱۹۸۵ به خود جلب کرده است. تحقیقات انجام شده گزارشهایی از تشابه و تفاوت بین دوجنس در باب توانایی ریاضی را ارائه می‌دهد.

براساس نظریات و تحقیقات مک کوبی و جک - لین (۱۹۷۴)، پسران و دختران از نظر ریاضیات تا پایان دوران کودکی شبیه یکدیگرند. از سن ۱۲ سالگی پسران در تست‌های ریاضی نمراتی بالاتر از دختران می‌گیرند. این تفاوتها در سن ۱۵ سالگی چندان پایدار به نظر نمی‌رسد.

مقایسه تواناییهای ریاضی دختران و پسران بیشتر شباهتها را نشان می‌دهد تا تفاوتها را. به هر حال مرور بر تحقیقات به روشنی نشان نمی‌دهد که عوامل بیولوژیکی چگونه می‌تواند در تفاوت در توانایی ریاضی ما بین دوجنس مؤثر باشد. احتمالاً در جوامع مختلف پسران بیش از دختران برای تحصیل در رشته‌های ریاضی تشویق می‌شوند. با این حال می‌توان اظهار داشت که تفاوت بین دوجنس در توانایی ریاضی احتمالاً ناشی از عوامل مختلفی چون: تجربه، توانایی فضایی، عوامل بیولوژیکی، عوامل اجتماعی و نگرش نسبت به ریاضیات است.

شیوه‌های ارتباط و تبادل نظر

ارتباط و تبادل نظر معمولاً به دو شیوه کلامی و غیر کلامی بین افراد برقرار می‌شود. ارتباط کلامی و غیر کلامی هر دو در مناسبات و ارتباطهای انسانی اساسی و ضروری است. تحقیقات نشان می‌دهد که تقریباً بین ۵۰ تا ۹۳ درصد از اوقات روزانه انسان صرف ارتباطهای اجتماعی می‌شود. بی‌مناسبت

زنان در الگوهای حرکتی بدن ناآرامتر می‌باشند. زنان هنگام حرف زدن بیش از مردان لبخند می‌زنند و در دریافت پیامهای غیرکلامی دیگران توانایی بیشتری از خود نشان می‌دهند.

ویژگیهای شخصیتی: رفتار عاطفی و اجتماعی

وجود زنان سرشار از عاطفه است و در کل بیش از مردان عاطفی هستند و همین عاطفه موجبات تلطیف محیط و فضای خانواده، روابط بین اعضاء و در نهایت جامعه را فراهم می‌کند. زنان روابط اجتماعی خود را با دیگران به عنوان یک شبکه ارتباطی بین انسانها می‌بینند و مردان روابط خود با افراد دیگر را به عنوان بخشی از یک مجموعه سلسله مراتب در نظر می‌گیرند که در آن برخی از افراد قدرت و نفوذی برتر و بیشتر از دیگران دارند. زنان شدیداً وابسته به ایجاد ارتباط با دیگران هستند و حمایت و کمک، مراقبت و هم احساسی از ویژگیهای بارز شخصیتی آنان در روابط اجتماعی با دیگران است. این ویژگیها در اوج تلطیف شده‌اش به صورت غریزه مادری در فطرت زن به ودیعه گذاشته شده است.

نوع دوستی، توجه و مراقبت از دیگران و کمک به افراد کوچکتر و نیازمند و تأمین رفاه دیگران در نقش مادری متجلی است. ساعتها وقت صرف نظافت کردن، آشپزی کردن و مراقبتهای شبانه‌روزی از فرزند مصادیق بارز عملی این خصیصه در زن است.

ناگفته پیداست که این ویژگیها برحسب آن که در موقعیتهای گوناگون و در جوامع مختلف مورد پرورش و تأکید قرار گیرد؛ متغیر خواهد بود. افزون بر آن تفاوتها در کلیه این ویژگیهای شخصیتی در میان زنان و مردان به طور چشمگیری مشاهده می‌شود و در کل، این تفاوتها بین زن و مرد احتمالاً کم خواهد بود و در اکثر خصوصیات شخصیتی زن و مرد بیشتر شبیه هم هستند تا متفاوت، زیرا اکثر

نیست که این زمینه‌های ارتباطی نیز در تفاوت بین دو جنس زن و مرد مورد بررسی قرار گیرد.

ارتباط کلامی

مطالعات نشان می‌دهد که توانایی کلامی زنان و یا مهارت در به کارگیری زبان، همان گونه که قبلاً اشاره شد، بیش از مردان است. دختران جوان تا حدودی پرحرفتر از پسران جوان هستند، لکن در زنان و مردان بزرگسال تحقیقات تفاوت معنی‌داری را از نظر میزان حرف زدن نشان نمی‌دهد. آهنگ صدای زنان در حرف زدن متغیرتر از صدای مردان است و زنان از تنوع و گوناگونی بیشتری در آهنگ صدا در حرف زدن برخوردار هستند. در ماهیت کلمات به کار گرفته شده به توسط زن و مرد تفاوت بارزی به چشم نمی‌خورد، لکن در کل، زنان در شرایط مشابه تحصیلی، تربیتی و فرهنگی مؤدبتر و از نظر دستوری صحیح‌تر حرف می‌زنند. گفت و گو و تبادل نظر برای بسیاری از مردان وسیله تبادل اطلاعات است، در حالی که برای بیشتر زنان وسیله همدلی و پیوند و دادوستد عاطفی است.

ارتباط غیر کلامی

بین دو جنس از نظر رفتارهای غیرکلامی مانند لبخند زدن، وضعیت قرار گرفتن بدن هنگام صحبت کردن، حرکت دادن دستها و ژست و حالت چهره فرد هنگام حرف زدن، تفاوت مشاهده می‌شود. صاحب نظران معتقدند که در تعبیر و تفسیر و نتیجه‌گیری از جنبه‌های اجتماعی یک مکالمه، اهمیت رفتارهای غیرکلامی فرد مهم‌تر از پیامهای کلامی اوست.

لازم به یادآوری است که تفاوت‌های فردی میان زنان و مردان در رفتارهای غیرکلامی بسیار گسترده‌است. با این حال مردان از نظر حالت و وضعیت بدنی و چهره به هنگام حرف زدن، در مقایسه با زنان از آرامش بیشتری برخوردار هستند و

فاناً از خود اوست تأمین می‌کند)، زن را پست‌تر از مرد آفریده باشد؟ و یا چگونه ممکن است خداوند تبارک و تعالی که خلقت انسان را به خود نسبت می‌دهد و به آیه "فتبارک الله احسن الخالقین" خود را می‌ستاید، زوج او را ناقص خلق نماید؟

پس خداوند متعال زن و مرد را از یک چیز آفرید و برای اظهار نبوغ و کمال زن، در قرآن مجید زنان بسیاری چون همسران آدم و ابراهیم و مادران موسی و عیسی را به اسم و اوصاف نام برده و از آنان تجلیل کرده است؛ زنانی را که الگوی ایمان و نمونه عفت و تقوا و سایر ابعاد گسترده انسانی بوده‌اند. وجود مبارک فاطمه علیها السلام نمونه بارز و الگوی کامل یک زن و شامل تمامی کمالات و دارنده تمامی مراتب و فضایل و خصوصیات انسانی یک زن کامل است. او معنای واقعی زن و مراد و مرضی خالق زن است.

موارد تساوی زن و مرد در قرآن مجید

زن و مرد در خلقت یکسان و در هدف نهایی از خلقت نیز که پرستش خداست، یکی هستند (الزاریات، آیه ۵۶). زن و مرد هر دو قابلیت دارند تا

رفتارها اکتسابی بوده، حاصل یادگیریها و تجارب زن و مرد در خانواده، فرهنگ و جامعه و مجموعه ارزشهایی است که با آن پرورش می‌یابند.

زن و مرد از دیدگاه اسلام

در دیدگاه اسلام زن و مرد در اصل و حقیقت انسانیت یکی هستند و فرق و تفاوتی بین ماهیت زن و مرد وجود ندارد. آیاتی که می‌فرماید: "خلقکم من نفس واحدة و خلق منها زوجها" و: "خلقکم من انفسکم ازواجاً"، گویای آن است که گوهر وجودی زن و مرد یکی است و زوج آدم از جنس خود او آفریده شده است و مزیت و فضیلت انسانها صرفاً براساس تقوا و پرهیزگاری آنان است.

پس چگونه ممکن است خداوند تبارک و تعالی که درباره آدم فرموده است: "خلقکم بیدئ" (به دو دست خودم او را آفریده‌ام) و خطاب به ملائکه می‌فرماید: "فاذا سویته و نفخت فیہ من روحی فقموا له ساجدین" (چون خلقت آدم را تمام کردم و از روح خود در او دمیدم باید همگی بر او سجده نمایند) و یا "خلقکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها" (آرامش روحی او را با ازدواج با موجودی که

و سرشت هستند و در باره همه آدمیان می‌گوید:
 "خداوند از جنس خود شما برای شما
 همسرافزید. (سوره‌های نساء، آل عمران و روم)

اسلام با صراحت کامل می‌گوید که خداوند
 زمین و آسمان، ابر و باد، گیاه و حیوان، همه را
 برای انسان آفریده و در هیچ جای قرآن نیامده است
 که زن برای مرد آفریده شده است و یا طفیلی وجود
 مرد است، بلکه می‌فرماید هر یک از زن و مرد برای
 یکدیگر آفریده شده‌اند. هن لباس لکم واتم لباس
 لهن (زنان زینت و پوشش شما هستند و شما زینت
 و پوشش آنها). و سرانجام در موضوع عقل و ایمان
 حتی یک آیه در قرآن وجود ندارد که مردها را بر زنان
 یا بالعکس زنان را بر مردان ترجیح داده باشد، بلکه
 در آیات بی‌شماری زن و مرد را یکسان و قابل کسب
 صفات و فضایل عالی انسانی می‌داند و میان آن دو
 تفاوتی قائل نیست: "مردان مسلمان و زنان
 مسلمان، مردان مؤمن و زنان مؤمنه، مردان عبادت
 کننده و زنان عبادت‌کننده، مردان و زنان راستگو،
 مردان و زنان شکیبا و مردان و زنان خشوع‌کننده در
 برابر عظمت الهی، مردان و زنان بخشاینده و مردان
 و زنان روزه‌گیر، مردان و زنانی که عفت خود را حفظ
 می‌نمایند، مردان و زنانی که خدا را فراوان به یاد
 می‌آورند، خداوند بر همه آنان مغفرت و پاداش
 بزرگی را آماده ساخته است."

در پایان این بحث باید گفت حمد و سپاس
 خدایی را که زن را مظهر خلاقیت و جمال و زیبایی
 خویش آفرید و او را به خلافت خود مربی و پرورش
 دهنده نسلا و افراد جامعه انسانی قرار داد و روی
 زمین را از فرزندان و دست پرورده‌های او پر کرد.
 چنانکه امام راحل (رحمت الله علیه) می‌فرماید: "از
 دامان زن مرد به معراج می‌رود". پس زنان جامعه
 باید اهمیت و وجودی خود را درک کنند، خود را
 بشناسند و موقعیت و رسالت سنگین خویش را که
 مادری و تربیت فرزندان است، به خوبی تشخیص
 دهند.

مورد خطاب ربوبیت قرار گیرند. در کسب صفات
 نیک و بد هر دو قابلیت دارند و هر دو در مقابل پاداش
 و جزای الهی یکسانند.

هرکس عمل صالح کند، اسم از مرد یا زن
 عملش ضایع نخواهد شد.

و هر دو در معرض وسوسه‌های شیطانی هستند.
 و سرانجام پاداش اخروی و قرب الهی به
 ایمان و عمل انسان مربوط است، خواه زن باشد یا
 مرد.

مکتب انسان ساز اسلام نظر خود را به صراحت
 درباره زن بیان کرده و به یاره گویان مجال نداده است
 تا دیدگاههای متحجرانه و نظریات تحقیر آمیز خود
 را در باره زن به اسلام نسبت دهند.

دیدگاههای جاهلانه و متحجرانه نسبت به زن

- زن ناقص الخلقه است.
 - زن از دنده چپ مرد آفریده شده است.
 - استخوانهای زن کج است، اگر بخواهی آن را
 راست کنی می‌شکند.
 - زن ناقص العقول است.
 - زن مقدمه وجود مرد است و برای مرد آفریده
 شده است.

- شیطان حوا را فریفت و حوا آدم را.
 - زن به بهشت نمی‌رود و به مقامات معنوی
 نایل نمی‌شود!

- در هر جنایت و مفسده‌ای دست زن نهفته
 است.

- با زنان مشورت نکنید و اگر کردید عکس آن
 عمل کنید.
 - و...

استاد شهید مطهری در کتاب نظام حقوق زن در
 اسلام در رد این گفته‌های بی‌اساس و نظریات تحقیر
 آمیز یا استناد به آیات شریفه قرآن استدلال کرده
 است.

بر اساس قرآن مجید زن و مرد دارای یک طینت

عمده‌ای از مشکلات و اختلافات زناشویی در نتیجه احساس عدم مسؤلیت زن یا مرد در انجام وظایف و کارهای محوله اوست. بنابراین یکی از ملاکها در تشخیص خانواده با کارکرد سالم از ناسالم، در ارتباط با ساختار وظایف و تکالیف زن و مرد در خانواده است.

وظایف و مسؤلیتهای زن و مرد در ارتباط با اهداف ازدواج است که عبارتند از: تأمین سکون و آرامش، رشد و تکامل، تربیت نسل و تأمین نیازهای زن و مرد به ویژه نیازهای جنسی.

مجموع وظایف و مسؤلیتهای زن و مرد در خانه اعم از نظافت، تهیه غذا، نظم و ترتیب در خانه، ایجاد محیط گرم و مطبوع عاطفی، تأمین معاش خانواده، تأمین نیازهای مختلف زیستی - روانی - اجتماعی زن و مرد و تربیت فرزندان در راستای تأمین اهداف مقدس ازدواج است.

تحلیل رفتار متقابل زن و مرد در زندگی خانوادگی

تقسیم کار و وظایف در خانواده

تقسیم کار و نقشهای سنتی زن و مرد از دیرباز و براساس یک رسم متداول، نقش مرد در خانواده تحصیل در آمد و کار بیرون از خانه و نقش زن رسیدگی به امور خانه، نگهداری و تربیت فرزندان بوده است. در این خانواده‌ها چون وظایف و نقشها از قبل تعیین شده است و نه براساس تفاهم، هر یک از آنان می‌خواهد صرفاً وظایف مربوط به خود را انجام دهد و از بقیه مسؤلیتها در داخل یا خارج از خانه شانه خالی کند و در نتیجه درگیری و گفت و شنود بیشتر است، زیرا هیچ یک حاضر نیست علاوه بر وظیفه معین شده برحسب مورد و موقعیت جدیدی کار تازه‌ای را اضافه انجام دهد.

زمانی که زن و مرد هر دو بیرون از خانه کار می‌کنند، زن اغلب مسؤلیت دوگانه‌ای پیدا می‌کند. هم باید برای تحصیل درآمد کار کند و هم به امور مربوط به خانه رسیدگی کند. در نتیجه به کارگیری نوع دیگری از برنامه تقسیم کار ضرورت پیدا می‌کند.

از مهمترین علل اختلافات زناشویی، انتظارات متفاوت زن و شوهر از نقش و مسؤلیت یکدیگر در خانواده است. معنا و مفهوم نقش زن و مرد به عنوان مادر و پدر و همسر در خانواده چیست و این نقش چه وظایف و مسؤلیتهایی را می‌طلبد؟ اغلب زوجها در باره مسائل مالی، دخل و خرج خانواده، نگهداری و تربیت فرزندان، فعالیتهای اجتماعی، چگونگی گذراندن اوقات فراغت، تقسیم کار و مسؤلیت در خانواده و معاشرت و مراد به با خانواده‌های زن و مرد، باورهای متفاوتی از یکدیگر دارند.

دراوایل زندگی زناشویی به دلیل هیجانها و دل بستگی های عاشقانه و رؤیاهای خوشبختی، معمولاً توقعات مربوط به چگونگی فرایند زندگی مشترک آشکار نیست و در نتیجه تا زمانی که مشکلی بروز نکرده است زن و مرد در باره کارهای خانه و امور اجرایی خانواده، که اغلب انتظارات متفاوتی را آشکار می‌کند، بحث نمی‌کنند. بخش

فکر کنند و وظایفی را که به عهده گرفته‌اند مسؤولانه و دقیق انجام دهند.

در بسیاری موارد، ریشهٔ اختلافهای زناشویی، در تفاوت‌های جسمی و روانی زن و مرد نهفته است. بنابراین شناخت بهتر زن و مرد از خود و همسر خویش مبنای صحیح تفاهم بین آن دو است. لازمهٔ داشتن ارتباط و مناسبات مطلوب، شناخت کیفیات و خصوصیات فردی زن و مرد است که برای حفظ و پایداری کیان خانواده متعهد شده‌اند. از جملهٔ این ویژگیها می‌توان به تعهد، ملاحظه‌کاری، گذشت، صمیمیت، وفاداری، اعتماد، مسؤولیت پذیری و بخشندگی اشاره کرد. زن و مرد باید یکدیگر را بپذیرند و در برخورد با مسائل و یافتن راه‌حل برای مشکلات زندگی خویش انعطاف پذیر باشند. خصوصیات یکدیگر را ارج نهند و به آن احترام بگذارند، با تقویت ویژگیها و عملکردهای مطلوب یکدیگر موجبات دوام و پایداری زندگی زناشویی شان را فراهم آورند و با مودت و حسن تفاهم در کنار یکدیگر و در همهٔ امور یارو یاور هم باشند تا ازدواجشان به بلوغ و شکوفایی برسد. سخن را با بیتی از فیض کاشانی به اتمام می‌رسانیم.

بیا تا مونس هم، یار هم، غمخوار هم باشیم
انیس جان هم، فرسودهٔ بیمار هم باشیم

منابع :

- ۱- قرآن مجید
- ۲- زن مظهر خلاقیت الله، تألیف علویه همایونی، چاپ نشاط اصفهان، ۱۳۷۱
- ۳- روان‌شناسی زن و مرد، تألیف شکوه نوابی نژاد، در دست تدوین
- ۴- روان‌شناسی ازدواج، تألیف ناهید مهابادی راد، انتشارات حافظ، ۱۳۷۱
- ۵- نظام حقوق زن در اسلام، استاد مرتضی مطهری

تقسیم کار و وظایف با تفاهم زن و شوهر
بهترین نوع مدیریت و تقسیم کار در خانواده با تفاهم و برنامه ریزی مشترک قبل و پس از ازدواج زن و مرد است. در این شکل زن و مرد با در نظر گرفتن همهٔ مسائل خانوادگی، ساعات موظف کار خارج از خانه و مهمتر از همه بر اساس تواناییها و خواستههای هر یک، وظایف و مسؤولیت‌هایی را در خانواده بر عهده می‌گیرند. در این نوع برنامه‌ریزی تنها مسائل مالی محور نیست، بلکه مسائل عاطفی، تربیتی و برخورد و روابط متقابل زن و مرد نیز مورد توجه خواهد بود و زن و مرد در مواجهه با مشکل هم انعطاف پذیری بیشتری را از خود نشان می‌دهند. تقسیم کار وسیلهٔ مناسبی برای تسهیل در انجام کارهاست، لکن زوجیهایی که هدفهای مشخصی را در زندگی زناشویی خود دنبال نکنند، در ارزیابی سهم یکدیگر با دشواری روبرو می‌شوند.

به هر حال با توجه به تحولات تدریجی و موقعیتی که در زندگی امروز زن و مرد پدید آمده است، زن و شوهر به تناسب در تأمین درآمد، بودجه‌بندی خرج و دخل و انجام وظایف خانه داری و تربیت فرزند مشارکت دارند. این تحول با آن که در زمینه‌هایی وسیلهٔ ارتباط متقابل و تحکیم پیوندهای زناشویی و پویاییها در زندگی می‌شود، در برخی موارد به ویژه هنگامی که نقشها نامشخص و در هم شده‌اند، مشکلاتی را به وجود می‌آورد.

زن و مرد هر یک نه تنها بر مبنای ۵۰ درصد که هر یک صد در صد در کلیهٔ مراحل در حفظ و تحکیم زندگی زناشویی نقش و سهم دارند و به هويت شخصی و استقلال فردی خود نیز که موجبات رشد را فراهم می‌آورد، احترام می‌گذارند. در تقسیم کار و وظایف به جای اصرار بیش از حد بر انصاف و برابری، زن و مرد باید بپذیرند که در زندگی زناشویی باید در قبال مشارکت در کارها ضمن برنامه‌ریزی و نظم در اجرا، دارای نگرش انعطاف پذیر بوده، و به جای تأکید بر من، هر یک به "ما"